

ՄԵՆԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԱՆՑԻ

ՆԻ ՏԱՆԿԻ ԴԵՎԱՑ

(Տասսոյ. Ագատորիւն Երազաղեմի. Երդ 2.)

22

Հասա և լըսեց. ու երբ զինուեցան բոլորն ալ՝
Եցրեպատ զարիպնիքն արձակ զաշտի մէջ կուս.
Ամենու աշխեն կերթար Արգանս սիրարվ.
Զիտուր էր, իր ովով զէն ու զարով ձածիւաժ.
Պարզուին և պատսիչաց մէջ անջրպատ տեղ մի կար,
Որ հարց հասաւր կը տարածուեր լայնաթակ.
Զուրկ արտօփոս եկելիչ, կարծես մնաւած արտօւս.
(առջ
իրը յարմար ասպարեզ մ'արխական մըրցանիք:

23

Միայնակ իջաւ Արգանս այնաեղ, և կանչ առաւ Հոն՝
Թթվաճանաց գէմ, Խորխուալց սըստով ու բարձր հաւ-
ափաւ,
Վիրթիարի մարմոտի, ահեղ ստրափիի բորբոքանամ,
Հոգարու կերպարանոց ու սպանական հայուածեցի.
Իրբու նոր ոռն Նկելելայ Փիերցայ տաշտին պայ կանչ.
(առջ
իջու հոր հնդկանարին մէջ ուժէ Ծովակյան փղըշտափ.
Բայց և այսպէս ինչ շատարին իրեն բնանի բակաւ,
Քանի որ անդուն են իր ուժով սպանիքն ենաւ.

24

Այլ շնա ոչ որ բարեպայտը կորիքզի կողմանէն
Ծնորուած էր քաջաց մէջ քաջապայ ախոյեան,
Թէպէս և ամենու աշերն արցին անձկութեամբ
Տանկերեց քրառ տարձեր էին բասուած փափրով.
Ինցն արի մարդկանց ինուրին մէջ զերպայա՝ ակիցանին
Ամենու կերպարանոց երաւութիւն ին զատուէ,
Այլ և նոյն ինչ քաջորով փափրուած էն զատուէ,
Զօրացան ալ յօնիքով կը հասաւաէր ըրուննին:

25

Բայց արդէն ինչ տեղի կու տար տմէն մէկ քաջազն,
Եւ յայտնի բարեպայտ կորիքի կարծն ընթառուր.
Դիմ, առա Տանկերեց, զեր չիմ ըրբան երթալու,
Դիմ ներէն ամբուրըտին այն կատաղի որո զարյանին:
Երբ լուս Տանկերէն թէ շահաւակ ընթառեցաց
Անզիսի զործու մ', ուրախ զաստանգէն զուրութու.
(Քեսամիք

Ապաւարան ու ձին ուղեց իր զինակիր ծառայէն,
Եւ բազմաց նկերութեամբ տանկապատն զուրս եղաւ:

26

Եղ շնե չեր հասած արձակ զաշտավայրին պնի մասերն,
Ուր Արգանս սուսնուց եկան իրեն կը սպանէր,
Երբ յանկարի նորացան լըքնով զեմով զեմաշուը,
Անձերուն ներկայացաց զարսանատ մարտկուին.
Ապանս սուզաթեռնուն դուռն իշտ ձեմուին
Անձի եւր հերմակ կը փայտէր իր պատմուանն,
Եւ տէօքին պանական ալ գէտ ի վեր քաշելով
Բարձրատափի մ' քրայ ուրանի հասակն ամրող կ'են
(Քեսամիք)

27

Տանկերդեաց ացերին արդէն լին դիմուի հոն՝ որ Զեր-
(Քեչն
իր հական անձնաբորխուն դէս ի երկին կ'ամսանայ,
Անը հանդարու մըթացիւք իւր ձին յառաջ մըղերով.
Բըւրան կոյզ դէս ի կընն այն՝ իւր նայուածեցն է յաներ.
Ցեսոյ կանգ կ'առնու յանկարծ բարարանին մ' պէս
(առջարծ,
Արտապաւաս բուրուպին պայ, բայց ներսն վաս կ'եռայ.
կը զմայի՛ զիսելով միայն, կարծես թէ այլ ենս
Հոգ չ'ըսեր թէ եկած է մենամարտ մըրցանիք:

28

Երբ տեսաւ Արգանս թէ ոչ որ դու նըշան մի կու տայ
Ասպարեզ մշտնիւր պատրաստաթեան շարժմանով,
Կըսաւելու փափառանք, ճայնեց, նկան եղ իս ու
Ուրիմ ով պէտի յառաջ զայ ինձի դէմ մըրցելու:
Խակ մինչ մըթարմանց կարծես ապուշ զարմանով.
Դեռ եւս հնա իւր ացերն յառաջ բնան բան չի ըսեր:
Ոթոն այն մասմանի իր ձին յառաջ մըղերով
Դաստարկ ասպարիզն մէջ նախարածն նետուիցաւ.

29

Ոթոն՝ որ սակաւ մ'առաջ սաստիկ եռամքեամբ
Հաստերուն պէս կը վառուէր Զերէկդին դէմ կըսաւելու,
Տանկերնայ ասկայ տեղի արսու, և ձև նենալով
Ուրիշ էնեաւու տես ինքն ալ ուրու պաւաւէ,
Բայց երբ որ նըրմարց թէ նորս միտք արդ որի՞չ
Տեղ տարած է և կածեն թէ կըսուելու զըլմամակ,
Յանցուն և անծոյդ երիտասարչ այնուուն՝
Ընծայուած առիթն յարմար եռութէ շուզեց փախցնել:

30

Իւ այնքան սրբարչաւ՝ որ և ոչ վազր ու յախազ
Անզիսի թափով երբեց անտառաց մէջ կը վարչնն,
Կը դիմ խոցից մը բարկինուն աւուուր,
Սո իր մեծ տէկն իրեն դէմ կ'երկնեցնէն մըս կոյզմանէն:
Կը ըլցուու այն մասմանակ Տանկերէկի, իւր խորասոյզ
Հարմանանէն՝ ինչու ընէն մը վերապահ իր պատմուի.
Անց գուշերու՝ իմա և մանանարու կ'եցիր.
Բայց Ոթոն արդէն շափէն անդին առաջ եր եռամուիր:

31

Ուստի կանգ կ'առնու, բայց իւ բարկութեամբ մեծ
(առջութով
Նկուն կը բորբոքի գրուն բոյի պէս կ'որիմած,
Անօթ համարելով և իրեն դէմ նախարինց
Որ ուրիշ մ'իրէն առաջ զիմէ ներկա շարերու:
Բայց ուրիշն Տանկինուն այն փայնակն ընդունուի.
Հարուած մ'իրէ գըլիւանցին վայ նեռաւն կը սահայու.
Եց աշէն իրեն ար իր ուռ ուռերն անոր զիմ, և նոյն
Կը փշու խորսակէ փաւան ու զրաւ նեղեւ:

32

Կ'ենայ Քիրսանանայն զարուուիի հարուածէն,
Որ թալքէն կորպէրով վար սաստիկ զինց վարին.
Ինչ Արգանս թթշամիքն էւել տէկն և լըզուն՝
Ոչ վար նիսկն, և ոչ ինչ իր թալքէն ընծունեցաւ.
Սու զարւն մէկն ինչան առաջն իրուս իր
(կերպով
Աղջոց գոռողութեամբ արհամարին այս խօսքին.
Անձնառու նկիր, և քեզ բաւական փառ համարէ:
Որ կ'ենակին մէջ ոի կըրսու ըսէլ ինձ դէմ կըսուեցար:

33

Եւ պատախանց Ոթոն, մէր մէջ այլչափ շուռ
Քարութիւնն ու զէնի մէնի թուղու շըկու ստրոյու.
Բնոյ ուրիշ մ'իմ վար ինչան առաջն կըսուեցէն,
Կամ իրէն կ'ուզեն առնու և, և կամ այսան մանիչ:

Աւեկափ Կրման և կամ Մեղուսայի պես կատաձա՞
կը մընէն Սարակնան ու կարծէն բոց կը շնչէ
Փորձով իմ զօրովթինքն տես ուրիշն, հըսէ,
թէ ժեզ այդպէս զօթութիւնս արհամարէլը է օգուտ

34

Ասո խօսին Շեմ ձին յառաջ կը մէէ, իսկաւ մոռ-
(խօսին)

Ասպատէս մը պահածուած առաքինի քաջութիւնն.
Խոյս կու ո՞ւ այս բախտանէն Փռանկը՝ մէջից չեղելով,
Եւ անցած ժամանակին կը խոցէ դիմքն աչ կործէն:
Եւ այնքան զօթութակ ու ժամանակն է Կարսանն
Որ այս սուր երթաւան արեամբ շաղախուած նու կը
(դասնայ.)

Բայց ինչ օգուտ երբ վէրդն այս յաղթոցն ոչ թէ ոյժ
կը վրցին, այլ և պայուղ մոլեզութեան Շեմ կը չէ:

35

Կը սուճէն Արքան վախուակ մին ընթացքն կենաւով,
Կը դառնայ ևս, և զորձն անշան շուտ երաշ կը գործէ
Որ նոգին թէ նովատեւ կըրնայ զայն իւր թշնամին,
Որ յանկար էննթարիք տան, եռուուն բախտան:
Ծենկներ դողացն, տըրապէն աշնչն և ոյժ,
Տըրապէն մցաս ոչին, երեսին զայն նեսեց
Անուոր այս բաղնիւնն, և ևս՝ որէար և անջօր,
Գիրն գետներին վրայ գարներով իւր կոզն՝ ինկաւ պար-
(զուցաւ:

36

Արքանտ իւր բարիւսեան մէջ մոլեզին զարութով՝
Զարտելոյն կուրծքն վրայէն կիսիւլով ձին կ'անցնէն,
Եւ Արքան, կը դոսայ, կըրտսակ ամսն մէջ զարպառ
Նըմսն սուքարես սուկ ևս ատապառ ընկածին:
Կը քրսատէր Զերքէնին վաս և անզութ այս զործէն
Անցաթըն Տանէինի, որ ալ չի մար Հանուստէր,
Այլ առանց բանադարու կ'ուուէ նովիկին սուխտաւին
Ուզզնէլ պայծառապն իւր մըրտափայլ քաջութեան:

37

Ցառաջ կը նետուին գոյնելով. Վայտ դարձ ոոյի,
Որ և ոյն իսկ յաղթութեանցր մէջ անտր ևս և ժանտ,
Ինչ երբ բարձրաւու ու աղջաւակն հարաւայ
Կը սուսան այդ տըրապէն ու ուրազոր կերպերէց.
Առաջ ատապառ և կամ իրենց նրուն ուուժ
Բարբարոս խռաւանց մէջ սովորեր ևս անշուշտ.
Փախիր լրու սուսեւն, և զնա ոորիչ զարպան
Հետ երանց և անտառան մէջ անզութ կենաւ վարելու:

38

Լըսեր. իսկ Հեթանոսն հանդուրձելու անսովոր՝
Մուկեցն խաժիրեցր շըբթներն ինքնինը կ'ուուէ
Պատասխան կ'ուուէ տալ, ձանը բայց խասկի դուր
(կ'եւէ,

Այսպէս՝ անսուն մինէկերա կը մարմէր կը մարմէր.
Եւ բնզպէս որ կայտան իւր ըըրապաս խիս ամսկին
Անչ շատամար մնեցելով դուռ կը փախիր,
Այսպէս իւր անչն մէկ խօսի սուքին թըուութեամբ
Բնրուցած սըրտէն արծեն որուածան կը այսթէր:

39

Բայց երկու կորմանն եղած զաման սուպանալիքն
Երք վախու գրբութ իրնան գորուութեան և ցաստն,
թէ մէն և թէ մէն հաւասար փոյթ և երար
Զերինին կը զարպացին սուպաննին կըրթէրով:
Կը խնչեն արդ, ով Մուսա, ուու զօրացու ձայխու

(ոյժն,

Եւ շնչէ յիս հաւասար զու զարութիւն այս զարութ,
Որ ցաւս թէ անտրան լինան սոզին այս՝ զործին,
Տնը որ երկու ու հնչէնեն զինուց շալին ու ցառաշ

40

Դիւզ ի վեր արզէնեցին կըրէսաւ կուռինին մէջ ցըցած՝
Արտականեց երկու՝ իրնաց նիւակաբունն սուսալիքն,
Եւ շնչան երկու արուս մ'անձաւն, ուուին մ'այնպիսի,
Ոչ այնքան սուցասուուր թուէց քայնէր թեւերու,
Եւ ոչ այնամափ կասապդի զարութ, որցա դէմ առ դէմ
Տանկենին է Արգան յարձիկցան երկուին:

Նիւականին խորակեան սաղաւարտից վրան է քիւր
Կասորակը ու բիւր շերտեր թուան, ցուացին լոյս կացէր.

41

Հարուածած միոյն թշնիւնը լոր գիւն դըրգակցած
Գետինն անշարժ, և լիններն ալ արձանանց ընսէցին,
Գոյց սուծնին և կասապան այս մոլզնան բախտանին մինինին:
Եւ ոչ իսկ մասապան խորտան մականնն ընկեցին:
Այսպէս ծիերնին զարեցեցան դէմ առ դէմ
Եւ երկութիւ ալ զորութ զարութ կը զըբրան.
Ուուրիննին բաշաւ երկու վել վարտապատին այս մարտի՝
Թողութ սապանգակինին կանուռն ուսիք վրավ կեցան:

42

Նէկուուին ալ շատ ըգոյոյց ևն ամիենին հարուածոց,
Աշերինն դիմերե և ուուրիննին քայլից մէջ.
Զանազան կերպեր ի զորդ զննն նորան արթնուու-
(թեամբ.)

Մերթ պսուսյ կ'ըննեն, յառաջ մերթ զինք, մերթ
(կ'ընկըրկին.)

Երեթն այս ինչ կողմանէն կարծեած առաջ կ'ուուզն,
Եւ սակայն կը նորենն այս գիւն ուուր ցոյց մէջ.
Եւ մէրթ ալ մարմիննէն կը թողուան մամ մի պատուած:
Ալուսասի նազգով արսեւան ալ կատակեւ շակալով:

43

Տանիրէրի Հեթանոսին այսաց կեղծեօց ցոյց իւր տայ
իւր մէջ կուշոն անպատասպար իրրեւ պըր, վահանէ,
Յոցինն կը յարձէկի Արգան, սանած ոչ զնեան
Որ ինքն ալ իրեն ձախ սին մասպատան մի թողու:
Տանկենին արուածով մէ կը բայցէտ թըմաւայն
Ասպատասպարին, ու միւս հողէն կը խոցէ.
Եւ մէկն ի մէկ նահան կործէլու չի շանչազիր,
Այլ շուտով կ'ուուին սեզմ ու զոյց շերեւնուով:

44

Ցոփուրտն Արգանն ինքնինը երբ վիտելով կը տեսն
Ենի մէջ կուշոն անպատասպար իրրեւ պըր, վահանէ,
Յոցինն կը յարձէկի Արգան, սանած ոչ զնեան
Մուգինն սափասալութ ցարկութեանն ու ցաւէն.
Եւ այսու տափակ մըրգուած սուսիկ զարութէ:

Անէ գուալուս և ուուր ապաւուի պայտի այս գործէն
Կ'ուուէ պայտի մըրգուած սուսիկ զարութ կ'ուուէն:
Կ'ուուէ պայտի մըրգուած սուսիկ զարութ կ'ուուէն:

45

Ալպեան անտառներուն մէջ քած արջի մը նըման,
Եւ գուսնէ շամփուու երկան ըզգոյց մըրուած իւր կողին
Զարպագին կատապութեամբ կը յարձէկի վինուց զէմ,
Վրաստաց ամանէին կողան դարձան Զերքէն այս՝

Այսպէս մանէին կողան դարձան Զերքէն այս՝
Վեց վէրից և տաճէ ամօթի վրայ բարպարւուի,
Անընան փիթասու մոլեզութեամբ կը վառուի
Ու վրաստաց կը քամարէ, ալ զոյց շերեւնուով:

46

Եւ խիզախ յանգընութեանն հետ կըրելով պընդապէս
Մըրպակը արխութեան հըզն և անխուն ուսդութիւն,
Անընան ուուր սոսկաի բուրդն թափուն կը խազնէն:
Ու երկիրը կ'երեայ ու երկիրէն փայլաւութէն:

Ժամանակ չի քողովար միւսն հարուսա մայ նիզը տալու,
կամ բնագիւքը ծածկելու, կամ ցիշ մ'ոդի տանելու,
իւ շիկա հարց մ'արտևստի՝ որ ապանի պահէ զինքն
Արդանակ երազածիք շառացն ու գու կըրպէն:

47

Խերինքն ամփոփած Տանկրեկի զուր կը պառանէ.
Որ անց հարուսաներուն այս խօս կարկուտը զարքի .
[Երթ իւր անձը պատասխան, մերթ առ էնքն կը տարքի
Մանեման պատոյաներուն զարպին նարու քսցիկրով,
Տեսելով պահուն որ աէց Ձերեւն համախոտ չ'առներ
(թիւն),
կը գառուի նաև իրեն ալ բորբքն մըրուակ,
իւ բուրբ թափակի զարպախն որպա կըրնայ,
Սաստիք ուժքութեանք սուրը չորս զին կը պառատէ:

48

Խերիւթեան տեղի կը տու և խոնչն միտք և ա-
(որևաս),
իսկ զարցրյթն իրենց կորովք կ'արտօրծէ կ'աշեցէ.
Ամէն մէշ անդամին սուրն ինելուն և ծածկէ
կը կըոցրու հանճ զրափը թիթեն և հանճ կ'երտողերն.
Հարուսա մ'եցքեք չ'անցիք զուր, ցիրուցն գետնի
(փայտ)
Կան զներեն արիւթեաթախ, քրսանին արեան հետ
(խանձուած).
Փայլակ են Շուրերնին երթ չողովուն կը ցոյսն.
Որոտումն երթ շառաչէն, կայծակ հարուսա տալու մէջ:

49

Անցուոյց կ'երազ յահէնի կ'եցած ամբոխն երկդիւն
կը դիման տեսարան մ'այսպիսին նոր և դժնախա,
իւ գախի և յուսուց մէջ լրմնարուն կը պառանէն
Մերթ իրենց պառան և մերթ ալ վասակար աշկելով.
Եւ այշիքն բազմութեան մէջ և ոչ փոքր ինչ շարժումնեց
կը տեսնուի և կամ շշուկ մ'անդամ թիթեն կը լուսուր.
Ամէ տեսն որ լուսումնէն կայ, չունի այս ինչ չարծում.
Բայց միայն ինչ որ ողովուն սիրու մ'ենթերն կը
(զըրգուէ):

50

Արթէն իսկ յոցնած դազրած երկուքն ալ գուշէ
Տարսամ կատարածի մ' որ հասակին կորուկով.
Բայց այշպէս թանձրախին դիշերուսն մութը կոփենց
Որ և այս իսկ մերակուս տարպանին կը տածէրէ:
Թէ այս և թէ այս կողմէն մէյմէկ չաշարուր.
Բաներեք վակերով մէջ մոտան, զիրենք բաժնեցն.
Փուտէն Ալբոգէս երթ մին, բակ մեռն Պինդոր,
Ճարպիկ, և խորագէն՝ մենամարտի հրաւրողն:

51

Հաշուարար իրենց մականն յանդքանցան երկուքն ալ
Մարգարութեան ունուաց մէջ ամ կա բանեւ,
Այս վասան իրաւուրով՝ որ լընուուած եր իրենց՝
Նախուն նազուցրոց անհամենի օրէնքնին
Խօսի վզասա Պինդոր, իրենց ալ, ով հանուակէ,
Հաւասար եք թէ պատույ թէ կորովք մէջ նոյնպէս,
Թող գարեք մենամարտն ուրեմն, և զոր մի խոռոչք
Գիշերաւան հանդսափն հնու քընութեան երաւաւքն:

52

Ժամանակ է մըրցելու մինչդեռ արեաւ կ'իշեւ,
Բայց դիշէր տան տառնիք և անհամուն կը հանգին.
իւ վէճանն իսկ սիրու չի փափարի փառք մ'այնպիսին
Որ մութ քողի ներքեւ մընայ ծածուկ և ըստէ:

Պատասխան կու տայ Արդանա. Ես նիբս ալ չեմ ըդ-
(ձանար)
Թողուզ պատերազմն խաւարի չուռքին տակ.
Արժուուն լոյս վկա գործին ըլլալ կը բարձամու
Բայց երդումն թող ընէ սա կերպսամին դառնալու:

53

Երդուընցիր զառնալու գուն ալ, վրայ բերա Տան-
(կըրդի,
Բերելով նաև քեզի հնու անպատճու ցոյ գերիդ,
Որպէս զի մեր կըրին ուրիշ պանու շըմքուրի:
Այս կ'երա երգութանա, յատու երթ հայուարաբն
Որ պաշուն ունեին այս մենամարտիկ պաշտուի
Նորէն սկզբուն ժամանպութիւնն որոշէլ,
Պատուաւուր վէրցինին դարմանելու որ տալով
Վընկցին վիշերորդ օրուան ժագած առաւուն:

54

Թողուզ մենամարտն այն սոսկաի ցորոմ անշինչ
Գիրարոյն հիմունուկ և քըստանեան սոստափման
Ներման և քրիստոնեան ժողովը դիտուանա սըրտից մէջ.
Որ երար եղանակներ սահեկն վիրեն ալ չեղծաւ.
Ա՛լ ուրիշ նօսուց չի լասուի՞ բացց միանին բնաւէն կըրու
Եւ ենազը քաշամիքն երկու սոսկին այս ցուռին.
Բայց ո՞րն այս երկուցին միշէն ընարել վիրազան
Զանազան և հակեղդէմ կարծեօք վիշէն ծողովուրի:

Թրգմ. Հ. Ա. ՏԻՐՈՑԵԱՆ

ԿԱՐԵՒԱԲ ՄԱԿԱԹՈՒԻԹԻՒՆՔ

~~~~~

22. Ըստ և լըսեց, Ալաղին թագաւորին Թախ-
թեթաց խօսքը կ'ակնարկէ, որ այս եռւ-էսու դուրս
կը մնայ:

23. Ենթաւո՞ր հիմ նսկայից մէկն էր, որում զէմ
դրկեց Արամազգ իր շամթերը Փիկըսյի դաշտե-
րուում մէջ. իսկ Փաշուցն Գողիաթթն է՝ ապամասլ ի
Դաւթէ:

26. Գլուխութիւն հուրտանին է օրիորդը կըրիինդա,
Թթամուուց բանակին զօրապումին, որում սի-
րահարուեր էր Տամիրեղի՞ Թախըթթացար պատ-
մուազապայի մը մէջ:

34. Պեհանիւաս տուածին ու բանական. ասպետա-
կան վիճամձութիւնը կը պահամէջը՝ որ ամծի մմա-
ցած թշմամույն նիտ ծիսաւոր մեմարտ չմղուէր:

40. Թէ այս և թէ ուրիշ մեթամարտերու Ոկա-
րագրութեան մէջ ինք նասոյ զերազոյ փարժա-
պետ կը տանօնի զիմախաղութեան արուսախն,
այնպէս որ իր տողուր կը մաս ծաւայել, կ'ըսն
մոյն արուսասին հնտագոյմք, իրբեւ զասազից
մը զիմաշարժ ուսանողաց համար:

